

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

DRAUGAS

Saturday supplement

1997 m. lapkričio mėn. 29 d. / November 29, 1997

Nr. 234(41)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Lietuviai ir ąžuolai

Nedaug Amerikos stebuklų suspėjau pamatyti. Nors stebuklai čia yra kaip iš gausybės rago, visko vis vien neapėmsi. Vienas tų stebuklų — gausybė ąžuolų. Jų tiek pat daug, kaip ir lietuvių Čikagoje. Mačiau lietuvių bažnyčias, vienuolynus, sales, archyvus, parodas, išpuodingą Martyno Mažvydo minėjimą (tą savaitgalį visokių renginių buvo ir daugiau). Išpuolis toks, kad „mažoji“ Lietuva Čikagoje gyvena intensyvią, veiklų kultūrinį gyvenimą.

Mane supa mieli lietuvių veidai, kupini energijos ir pasiryžimo veikti mūsų tautos labui, ir jokios rezignacijos, jokio pesimizmo nepajutau. Viskas tūlį ne taip jau sklandu, kaip matyti trumpalaikiams svečiams. Jaučiu ir politinių vėjų dvelkimą. Deja, dar negaliu suvokti, iš kur, dėl ko jie kyla ir kuria kryptimi jie pučia.

Jei Amerikos lietuviai ieško dvasinės atsiminimų — teisingai daro. Jiems nereikia, kaip iškiliam poetui, kosmopolitui Czesław Milosz, ligi senatvės kankintis „tėvynės ieškojimuose“. Lietuviai jo tėvynė viena, kur jis begyventų. Bet mano tikėjimą mūsų tautos galiomis sustiprino kaip tik apsilankymas Čikagoje.

Nedaug teturksta, kad Lietuvoje gyvenamas įtikėtum, jog ta jėga, tas beveik mistiškas stiprybės ir vienybės jausmas, kuris mus kėlė ir nešė į laisvę. Atgimimo metais, tebuvo „euforija“, saviapgaulė, pasak Tomo Venclovo, mažos tautos „didybės manija“. Tokias ir panašias mintis Lietuvoje diena iš dienos (su nedidelėmis išimtimis) skleidžia visos nepriklausomos radijo ir televizijos programos. Gudriai ir negudriai užsimaskavę tą patį tvirtina populiarūs Lietuvos dienraščiai.

Kokios kartais beviltiškos atrodą pastangos atsilaikyti prieš cinikišką propagandą visose gyvenimo srityse! Kartais net sunku suprasti, ar tai iš pikty pasakų, ar vien tik iš kvailumo? Beje, ir Čikagos vienos lietuvių radijo programos — „Žemė“ žurnaliste išties pusvalandį pasakojo apie tatuiruočių konkursą Lietuvoje, smulkiai nušviesdama visus šio „meno“ niuansus ir stiliaus skirtumus atskiruose Lietuvos miestuose ir bažnytkaimiuose. Tai tipiškas mūsų žiniasklaidos bruožas — vieną gumulą suveltį gyvybiškai svarbius klausimus, gandus, politiką ir pornografiją. Štai jums jūsų spaudos laisvė, pasprinkite!

Bet noriu kalbėti apie lietuvių tautos jėgą ir stiprybę, kurių patvirtinimą surandau kaip tik ten, kur įprasta matyti pražūtį ir neviltį. Skaitydama Sibiro tremtinio, savanorio lagerių archyvų tyrinėtojo Algirdo Sereno

dokumentinę knygą *Vorkutos mirties lageriai*, neseniai išleistą su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės parama, supratau, kad lietuvių tautos tragiškas likimas, tie kryžiai ir kapai Rusijos platybėse — tai ne pabaiška, ne žūtis, o tikrai galingos „superžvaigždės“ — mažytės Lietuvos skeveldros, sėklos, kurias plačiai paskleidė pasaulyje negandų vėjai. Tos sėklos jau duoda savo vaisius, nors mes nežinome, kur ir kada jie suknos.

Dar šiandieną Rusijoje, ligi pat Tolimųjų rytų, dalgis tebe vadinamas „litovka“, o Krasnojarsko miestiečiai nuo bado ginasi, pirkdami iš lietuvių tremtinių („litovcu“) mėsą ir kitoki maistą. Visa Rusija, skersai ir išilgai, žino lietuvių, juos giria ar keikia. O juk mūsų, rodos, tiek nedaug — tik tai lašelis visoje toje jūroje. Bet lašas po lašo ir akmenį pratašo, lašas prie lašo — jau ir srovė.

Vėlinių dienomis, kai Lietuvoje tarp spalio 31 ir lapkričio 2 dienos kapinėse ir kapinaitėse degė šimtai tūkstančių žvakių, aplankiau abiejus Čikagos lietuvių kapines — gražias, didingas, pribloškiančias ten palaidotais didvyriais, paminklais, ąžuolais. Išėjau kapai. Svetima žemė. Taip visados pagalvojame ir pasakome, matydami šiuos ir panašius kapus.

Bet pagalvokime ir kitaip — žemė, kurioje tiek daug mūsų, lietuvių, kapų, jau yra taip pat ir mūsų žemė. Mes, tokia nedidelė tauta, esame aprėpę didelę dalį pasaulio. Ar dėl to reikėtų liudėti? Ar viskas, kuo praturtina pasaulis lietuvių ir lietuvių pasaulį vienaip ar antraip, per žemę ar orą, per kūną ir dvasią, negrįžta į bendrą aruodą?

Pirmosios lietuviškos knygos — Martyno Mažvydo „Katekizmo“ — minėjime, matydama aplink baltavėdžius lietuvių, senos Europos tautos palikuonius, supratau, kad lietuviai yra labai brangus akmenėlis spal-

Antanas Maceina (1908 - 1987): asmuo ir darbai

Minint jo mirties dešimtmetį

SESUO ONA MIKAILAITĖ

Nėra abejonės, jog Antanas Maceina buvo ir liks vienas didžiųjų mūsų tautos švyturių. Laiko perspektyvoje vis giliau ir geriau sugebame įvertinti jo darbus. Ir dabartinėje Lietuvoje Maceina atrandamas iš naujo. Galbūt sulauksime įtaigios jo minties jėgos vaisių skausmingai atgimstančioje mūsų tėvynėje. Lietuvos inteligentijai, atskirti nuo tikrųjų savo krikščioniškųjų šaknų, labai reikia kaip tik tokių kelrodžių, kaip Maceina, vėl atrasti autentišką savimonę bei tikrą šaltinių gavinamą pasaulėžiūrą ir pasaulėjautą. Ši dvasinė kelionė iš netikrovės į tikrovę matomai nelengva.

Dar sovietų valdymo metu Lietuvos studentija slapta skaitė, dalinosi ir diskutavo Macei-

nos raštus. Nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje „Minties“ mokslinė leidykla Vilniuje, anksčiau leidusi marksizmo-leninizmo veikalus, 1991 metais išleido Maceinos raštus keturiais tomais. Taigi jie prieinami visiems.

Mums, išeivijoje esantiems, Maceina gana gerai pažįstamas — tačiau ne jaunesnėmis kartoms... Jo minties išsirutuliojimas seka skaudžius mūsų tautos išgyvenimus.

Maceina prieškarinėje Lietuvoje

Baigęs studijas Lietuvoje bei užsienyje, Maceina Nepriklausomoje Lietuvoje dirbo vos penkerius metus. Jaunas Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, Stasio Šalkauskio studentas, jis domėjosi bei reikėsi trijų srityse: pedagogikos, kultūros filosofijos ir socialinių klausimų. Maceinos mąstysena kilo iš gilių krikščioniškojo tikėjimo šaknų. Jaunystėje buvo manęs tapti kunigu, penkerius metus mokėsi Vilkaviškio seminarijoje, tačiau prieš šventimus vasitraukė, apsisprendęs už pasauliečio luomą. Visą gyvenimą tačiau liko giliai tikintis, ir krikščioniškojo idealo pirmenybę švyti visuose jo darbuose.

* Šis Sesers Onos Mikailaitės (Marijos Nekalto Prasidėjimo Sesers, Putnam, Connecticut) straipsnis yra pagrįstas jos paskaitomis, skaitytomis Ateitininkų studijų dienose „Dainavoje“ (Manchester, Michigan) šių metų rugpjūčio 31 dieną ir Toronte, Kanadoje, lapkričio 15-16 dienų savaitgalį.

vingame Amerikos tautų vėrinėje. Unikali mūsų tautos patirtis jau pati savaime yra visuotinės kultūros vertybė ir, laikui bėgant, „antikvarinė“ lietuvių vertė turėtų ne smukti, bet kilti. Išlaikiusi lietuvišką mentalitetą, išsaugojusi daugybę dvasinių ir materialinių vertybių, įgijusi unikalią patirties, šioji Lietuva neišnyks — ji natūraliai išilies į vieną bendrą Lietuvos kraujo apytaką. Juk tai vyksta kasdien.

Dabar, kai vėl turime savo valstybę, savo išlaisvintą žemę, bijoti reikia tik vieno — kad jos neprarastume. O jeigu Lietuva gyvuos, į ją ves tūkstančiai tautų takelių, ir kiekvienas suras, kiekvienas jau suranda savąjį taką, nes niekas nedings be pėdsako.

Grįžusi į Lietuvą, žinosiu, kiek daug tvirtų ąžuolų ir galingų savo dvasia lietuvių subrandino ši žemė. Ir čia, ir Lietuvoje — ąžuolai žaliausi.

Grazina Mareckaitė

Lietuvos kultūrinio savaitraščio „Dienovidis“ korespondentė Grazina Mareckaitė lankėsi Čikagoje Martyno Mažvydo „Katekizmo“ sukakties iškilnių proga ir, mūsų paprašyta, parašė šią kartinę paraštę. Čia ji matoma (dešinėje) kartu su Mary Janzen (kairėje), programų vedėja Newberry bibliotekoje, Čikagoje, kur spalio 25 dieną vyko Martyno Mažvydo sukakties minėjimas.

Antanas Maceina 1978 metais

Opitz fotostudija (Muenster, Vokietija)

ganizavimui: siūlė burtis į parapišes bendruomenes, o jaunimą patraukti prie ateitininkų organizacijos. Jis buvo ir Vakarų Europos studijų savaikių įkūrėjas bei dažnas dalyvis nuo 1954 metų. Ši idėja prigijo ir kituose kraštuose, kur buvo susitelkę didesni lietuvių būriai.

Maceinos nuolatinis ir pastovus rūpestis buvo išlaikyti gyvastingą lietuviškos rezistencijos mintį. Jis ragino būti „krikščioniškos dvasios tremtiniais“, priimti tremtinio keleivio lėmtį kaip ypatingą pašaukimą, tampančią pasaulio sąžinę.

Apsisprendęs likti Europoje, Maceina sunkiai, bet sėkmingai prasimušė į profesūrą. Dėstė Vokietijos Freiburgo ir Muensterio universitetuose — iš pradžių marksistinę dialektinio materializmo filosofiją, vėliau perėjo į savo specialijų studijų sritį — religijos filosofiją. Patrauklus bei įtaigus paskaitininkas, gerai vartojantis vokiečių kalbą, Maceina susilaukė gausios auditorijos. Dėstė iki 1970 metų, laimėdamas didelę pagarbą ne vien savo vokiečių studentų tarpe, bet ir savo universiteto profesorų.

Šalia profesinio darbo Maceina nuo 1946 iki 1987 metų išleido devyniolika veikalų (16 lietuvių ir tris vokiečių kalba) bei daugelį straipsnių įvairiais aktualiais klausimais. Šalia

savo filosofinio bei teologinio turinio knygų išleido ir du poezijos rinkinius Antano Jasmanto slapyvardžiu.

Skandžiai išgyventa tautos nelaimė bei jo paties asmeninė netektis — atsiskyrimas nuo tėvynės ir nuo savos šeimos Maceiną uždegė tyrinėti naujas mąstymo kryptis. Pirmose išeivijoje rašytose knygose Maceina neriaisi į pačius baisiausius klausimus — į blogio ir kančios problemą. Ją nagrinėja savitu būdu — poetiniu-filosofiniu-teologiniu žvilgsniu. Didžiojo inkvizitoriaus legendoje randa tinkamą simbolį — galima sakyti, archetipinį simbolį — visų žmogaus pavergėjų. Visais laikais šie pavergėjai pasistato savas žmogaus išgelbėjimo sistemas priešais dieviškąjį išgelbėjimo planą, kurį laiko neveiksmingu. Jobo asmenyje Maceina išžiuri kančios laužo mo tikinčio mąstytojo simbolį, kuris kančios keliu sugrįžta į savo Kurėjo glėbį. Maceina sklando ir „niekšybės paslaptį“, ją suasmenindamas Antikristo simboliu. Tokiu būdu mąstytojas Maceina kuria dinamišką krikščioniškojo egzistencializmo atsaką į amžiną blogio problemą, kuri mums akis bado vis žiauresnėmis dvidešimtojo amžiaus kruvinomis diktatūromis.

Gal čia reikėtų pažymėti, jog nereikia bijotis Maceina vadinti

krikščionišku egzistencialistu. Jis įsijungia garbingon rikiuotėn drauge su tokiais mąstytojais, kaip Soren Kierkegaard, Martin Heidegger, Gabriel Marcel ir kitais. Egzistencialistas skiriasi nuo tradicinio filosofo ypač vienu atžvilgiu: tradicinis filosofas, t.y., tas, kuris nagrinėja amžinuosius žmogų varginančius klausimus, tai daro, pasilikdamas nuošaliai ant verpetais kunkuliuojančio gyvenimo įvykių upės kranto, stebėdamas gyvenimo eigą iš tolo ir ją komentuoamas ramiai bei gana šaltai... Egzistencialistas pasineria įvykiuose, į patį daužančiuos verpetuose ir iš skaudžios savo paties patirties, kuri jį laužo, stengiasi suprasti bei aptarti jos reikšmę visuotinės vizijos šviesoje — šiuo atveju krikščioniškosios vizijos šviesoje.

Savo teologinio turinio veikaluose Maceina taip ir daro (kai kas, pvz., kun. Antanas Liuma, SJ, teigia, jog visi Maceinos veikalai daug labiau teologiniai nei filosofiniai), pradedant *Saulės giesme* (1954), kur vietoje tradicinės hagiografijos Maceina ima Pranciškų Asyžietį kaip krikščioniškojo idealo įgyvendinimą, jį keldamas pavyzdžiu visiems, o ypač mūsų laikams.

Toliau atskirose knygose jis apmąsto pačius esminius krikščionybės įkūnijimus — Jėzų ir Mariją. Knygoje *Didžioji padejeja* (1958) jis žvelgia į Dievo Motinos vaidmenį išganymo istorijoje. Ir tai daro gana lietuviškais akimis bei pranašišku žvilgsniu, nes okupuotoje Lietuvoje Marijos kultas buvęs itin reikšmingas žmonių tikėjimo išlaikymui bei vieša jo išraiška buvusi aiškiu pasipriešinimu jėga brukamam ateizmui. *Dievo avinėlis* (1966) sklando Rytų Bažnyčiai savitą kristologiją. Joje Maceina randa didelius turtus: gilų įsisąmoninimą ne vien žmogaus atpikimo paslaptį, kas būdinga Vakarų teologijai, bet dar labiau į žmogaus atkūrimo Kristuje paslaptį. Ir šis priėjimas tapo būdingas povatikaninei teologijai. Tai gali būti taip pat reikšminga atgyjančiai mūsų tautai, iki šiol linkusiai pabrėžti Kristaus kančią (kryžiaus ir grabo garbinimu), lyg ir primirštant Prisikėlimą, kuriuo esame atkuriami. Tautai, besistengiančiai atkurti taip sužalotą savo dvasinį veidą, spindintis Prisikėlimo veidas teikia drąsos ir vilties.

Povatikaninėje Katalikų Bažnytyje Maceina jautėsi visiškai namuose — jis net savotiškai atgijo, įgavo naujo entuziazmo, pagautas tų naujų, dvasią gaivi-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Ir ši žemė brandina lietuvių • Filosofas Antanas Maceina — jo asmuo ir darbai • Editos Nazaraitės eilėraščiai • Fotografo Vytauto Augustino Lietuvos vaizdai Vilniuje • Solistės Juozės Augaitės karjeros kelionė (4)

Maceina išeivijoje

Vakarų Vokietijoje Maceina tuojau pat susirūpino duoti kryptį lietuvių pabėgėlių susior-

Antanas Maceina: asmuo ir darbai

(Atkelta iš 1 psl.)

nancijų vėjų. II Vatikano susirinkimo raštuose jis rado daug ką giminingo savo anksčiau paskelbtoms idėjoms, ypač toms, kurios tuo metu buvusios nesusiprastos arba tiesiog klaidingai interpretuojamos. 1968 metais *Draugo* kultūriniam priede išspausdintame pokalbyje su dr. Jonu Griniumi, Maceina taip pasisakė:

„Kad mano raštuose nebuvo rasta nieko priešingo Bažnyčios mokslui, esu patenkintas. Dar didesnio moralinio malonumo teikia man tai, kad po Vatikano II susirinkimo Katalikų Bažnyčios teologai patys jau gina tris idėjas, dėl kurių turėjau konfliktų su mūsų hierarchija: 1. moterystėje pirmoje vietoje stovi susituokusių meilė bei pagalba; 2. Bažnyčia turi vykdyti socialinę teisingumą ir todėl atsisakyti žemiškų turtų; 3. valstybė nėra kompetentinga pasisakyti dėl žmogaus gyvenimo ir todėl demokratinės valstybės turi laikytis nepasaulėžiūrinės politikos principo“.

Lyg galingo dvasinio entuziazmo pagautas, Maceina tuoju suskubo rašyti aktualiais bažnytiniais klausimais, gaiviamas tų šviežių povatikaninės mąstysenos impulsų. Knygoje *Bažnyčia ir pasaulis* (1970) nagrinėja Katalikų Bažnyčios gyvenimo raidą ir kaitą istorijoje. *Didieji dabarties klausimai* (1971) — tai studija sekuliarizacijos, šventraščio numitinimo ir evoliucijos mokslo prasmės bei reikšmės nūdienai krikščionybėi, kuri žūt būt turi rasti dialogą su pasaulio mąstysena. *Krikščionis pasaulyje* (1974) kaip tik gvildena tikinčiojo pasauliečio kaip krikščioniškosios kultūros kurėjo pasaulyje pašaukimą. Reiktų atkreipti dėmesį ir į *Drauge* spausdintą Maceinos straipsnį apie Dievo Žodžio ir Dievo žodžio, t.y. šventraščio kenozę. Straipsnis parodo Maceinos sugebėjimą išsilaikyti ir moderniuose šventraščio studijų problematiką.

Tolimesniuose keturiuose savo veikaluose Maceina sugrįžta į savo pamėgtuosius filosofinių svarstymų kelius. *Religijos filosofija* (1976) — gvildena religijos filosofijos pagrindus, o *Filosofijos kilmė ir prasmė* (1977) nagrinėja filosofijos kelius. *Asmuo ir istorija* (1981) — apžvelgia asmenį, ty. unikalų individą, besiriantį per istorijos vandenį, jo kintamumą ir ne-kintamumą laike. *Dievas ir laisvė* (1985) nagrinėja žmogaus laisvę kaip esminę religinę kategoriją.

Galop paskutinėje priešmirtinėje savo knygoje *Ora et labora* (1987), dedikuotoje Lietuvos krikšto sukakties šventimui, Maceina grįžta prie religijos ir kultūros santykiavimo klausimo, kuris jį domino daugelį

Pokario Vokietijoje: (iš kairės) profesorius Zenonas Ivinskis, žurnalistas Julijonas Būtenas ir profesorius Antanas Maceina.

metų. Apžvelgdamas šį klausimą lietuviškomis akimis, Maceina savo gyvenimo pabaigoje pasirodo intuityvus ir avangardiškas. Jis kalba apie krikščionybės *įkultūrinimą*, naudodamas sąvoką bei terminą, kuris prisigita vėliau. O savo svarstymams duoti žmogišką, patrauklų veidą jis renkasi tradicinį evangelinį Marijos ir Mortos įvaizdį, suasmeninanti maldos ir veiklos junginį, įprasminanti mūsų krikščioniškojo

gyvenimo pastangas.

Reikšminga, kad Maceina mirė kaip tik Palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio mirties dieną (sausio 27Jąją) ir tais metais, 1987-ais, kai jis buvo paskelbtas palaimintuoju bei popiežiaus aptartas esąs lietuviškosios krikščionybės didvyris, Dievo dovana Bažnyčiai. Maceina negalėjo dalyvauti Romoje vykusiose iškilmėse; mus ten pasiekė tik pirmieji jo paskutinės knygos egzemplioriai.

Pokario Vokietijoje ateitininkų Reino išvykos metu: iš kairės pirmas — Antanas Maceina, šalia Vlada Prosciūnaitis ir Zenonas Ivinskis, už jų — Adolfas Damušis ir Juozas Girnius.

Vytauto Maželio nuotrauka

Bet ir tai, mano manymu, yra itin prasminga.

Lietuvai sunkiai ir skaudžiai atgavus nepriklausomybę, o 1991 metais išgyvenus paskutinius sovietų teroro grasinimus, tais pačiais metais išleisti džiaimi Maceinos raštai. Išėjus I tomui, kuriame sudėta *Kultūros filosofija*, knygos recenzentas Antanas Vainius vykusiai sumuuoja patį veikalą ir jo autoriaus gyvenimą: „Atsirėmęs į dieviškosios kurybos apmąstymą, Maceina tampa ypač radikaliu mechanistinio gyvenimo supratimo kritiku, įrodinėjančiu gyvenimo kurybinę prigimtį ir teigiančiu žmogaus gyvenimą kaip neaprepiamą ontologinį nuotykį“ (*Naujasis židinys*, 1992, Nr. 4, p. 77).

Maceinos asmuo

Daugumos mūsų, išeivijoje augusių, šeimų namuose knygų lentynas puošė Maceinos veikalai. Jas atidžiai skaitydavo mano tėtis, o mama pasakodavo įvairias istorijas apie jų autorių. Ateitininkų susirinkimuose vėl išgirdavome Maceinos knygų pavadinimus. Ir štai naujas etapas — Maceinos knygos pakuojuojamos ir siunčiamos į Lietuvą, ypač studijuojančiam jaunimui...

Maceinos darbai turėjo savitą reikšmę išeivijai; jie turės ir, manau, jau turi savitą reikšmę Lietuvai. Laiko perspektyvoje ir ten, ir čia geriau ir pilniau įvertinsime jo asmenį bei nueitą kelią — kaip žmogaus, kaip filosofo ir kaip tikinčio asmens, išgyvenusio savus klystkelius. Sugręsimė geriau tai padaryti, kai nustosime jį „pedestalizuoti“.

Idealizuoti žmogų, tai nebūtinai jį vertinti, idealizavimas gali būti ir savotiškas žmogaus nužmoginimas... Man ypač patinka jau prieš dvidešimt metų dr. Juozo Girniaus apibūdinimas: „Kaip žmogus, Antanas Maceina nepanašus nei į Šalkauskį, nei į Vydūną, nei į kurį kitą filosofą. Panašus tik į save patį: Maceina yra Maceina...“ (*Aidai*, Nr. 2, 1978).

1978 metais išleistas specialus *Aidų* numeris Maceinos septyniadesimt metų sukakties proga, o 1987 metais išleistas *Ateities* numeris, jo mirtį paženklinanti. Šiuose leidiniuose sukaupta nemažai įdomios medžiagos.

Savo buvusių studentų atsiminimuose Maceina pasirodo šviesi ir įtaigi asmenybė. Buvo studentų mylimas ir gerbiamas — ir Lietuvoje, ir Vokietijoje. Jie žavėjosi jo paskaitomis, nors buvęs kietokas ir reiklus dėstytojas. Savo studentams profesorius buvo nuoširdžiai atsidavęs — juos ugė akademiniuose

baruose ir jiems stengėsi asmeniškai padėti, juos suprasti ir padirinti kasdieniniame gyvenime. Nesilaikė atokiai nuo jų rūpesčių. Nesunkiai prisimindamas savo paties studentavimo metus, jis viename savo straipsnyje gynė modernius šokus prieš pernelyg aštrią kai kurių hierarchų kritiką, nors, sako, kad jis pats niekuomet neišmoko šokti... Kaip kylantis ir daug žadantis jaunas mokslininkas Lietuvoje ir vėliau, jau subrendęs, profesorius Vokietijoje, Maceina visad mokėdavo prašnekinėti ir uždegti jaunimą, išjudinti jo mąstymą naujomis kryptimis.

Savo kolegoms Maceina buvo paprastas, šiltas, vašingas ir draugiškas. Aplankomas jis pasirodydavo giedriai nusiteikęs, žaismingas, mėgo bičiulišką pokalbį. Net ir po ilgo nesimatymo, sako keli jo draugai, būdavo nesunku vėl užmegzti ryšį ir tęsti lyg visai neseniai nutrauktą pašnekesį.

Nepriklausomoje Lietuvoje prieš Antrąjį pasaulinį karą, Maceina kai kam pasirodė gana arogantiškas, o ypač kai astrokai kritikuodavo dvasininkiją dėl kaupiamo turto. Ir šiaip dėl savo kai kurių teologinių bei politinių idėjų buvo laikomas gana kontraversišku. Vienu atveju net buvo heretiku pavadintas. Maceina tačiau, nors skaudžiai tą kritiką išgyvendavo, stengėsi nenusileisti prie pigios polemikos ir savo idėines pozicijas moko ginti ramiai, kantriai, jas argumentuodamas. Įvairūs puolimai jo nepalaužė ir neapkartino, nors buvo tokių, kurie turėjo palikti gilius randus. Jis buvo giliai sukrėstas, kai 1947 metais garsioje Reino konferencijoje vienas ateitininkas sėdėdamas atvyko su autoritetingu vyskupo laišku pareiškančiu, jog Maceinos kandidatura į ateitininkų federacijos vadus esanti „daugiau negu nepatogi“ (dr. Juozo Girniaus straipsnis, *Ateitis*, 1978, Nr. 2).

Jaunystėje ir per visą gyvenimą Maceina žavėjosi savo profesoriaus Stasio Šalkauskio kilnumu, ir šis liko jam gyvenimo idealas. 1971 metais, jau išėjęs į pensiją, rašydamas straipsnį *Draugui*, Maceina pažymėjo, jog Šalkauskis iškylus tuo, kad „filosofiją pavertė savo būseną“. Rašydamas draugams kalėdinį pasveikinimą 1986 metais, t.y. metus prieš mirtį, Maceina pri-

Profesorius Antanas Maceina kasdieninėje savo aplinkoje Muenster'yje, Vokietijoje.

sipažino: „Gavau neseniai LKM Akademijos išleistą Stasio Šalkauskio Rinktinių raštų I tomą (filosofines studijas). Daug perskaičiau iš naujo. Ak, Viešpatie! Kaip *tol* mes esame nuo Šalkauskio: kokia svetima yra mums dabar jo mąstysena. Ir kyla neatsakomas klausimas: kas būtų buvę, jei Lietuvos gyvenimas būtų likęs normalus? Ar mes, Šalkauskio ugdytiniai, irgi būtume taip susvetimėję? Pradinių ženklų yra buvę ir tuo metu. Bet tai grynų spelių mai...“

Prelatas Pranciškus Juras, gyvenęs JAV, finansavo daugelį Antano Maceinos veikalų. Jiedu susirašinėdavo dažnai ir nuoširdžiai, nors niekuomet asmeniškai nesusitikę. 1997 metais Lietuvių katalikų mokslo akademija išleido 127 jų laiško rinkinį, kurie apima 36 metų laikotarpį. Ši ilgų metų korespondencija, anot redaktoriaus kun. Antano Liučio, „išryškina abiejų asmenybių didingumą“. Maceina tai pavadino „popierinė bičiulystė“, tačiau jis savo rėmėjui galėjo išsakyti savo rūpesčius bei širdgelį.

Pavyzdžiui, viename savo laiške, rašytame 1954 metais, Maceina atsako kvietimui atvykti į Ameriką, taip save apibūdindamas: „Aš esu, Prelate, ne višumos žmogus, todėl kiekvienas eksponavimas man visados yra labai sunkus, jo vengiu, kiek įmanoma“. Kitame laiške, rašytame 1955 metais, Maceina atskleidžia ilgąmetį savo skausmą: „Jau Lietuvoje, kai tik pasirodė vienas kitas mano straipsnis, nagrinėjęs religines proble-

mas, pasirodė kunigų nepasitenkinimas, kam pasauliškis kišasi į ne savo sritis [...] Šis kunigų nepasitenkinimas atlydėjo mane į tremtį. Ir juo labiau aš leidausi į teologiją, juo šis nepasitenkinimas didėjo [...] Praėjusią vasarą patyriau, kad Vatikaniui aš buvau tiek įskustas, jog šis buvo paskyręs net kun. Fr. Brazi, MIC [...] mano raštams ištyrinėti [...] Tada man ir prasiveržė anoji keista nuotaika [...] *neberašyti daugiau nei eilutes teologinėmis temomis*...“ Vėliau tos neigiamos nuotaikos šiek tiek išsisklaidė, nes jis dar užsimojo rašyti ir parašė ne tik knygas *Didžioji padejėja*, bet ir *Dievo Avinėlis*.

Ypač artimas ir ištikimas Maceinos draugas jau nuo juodviečių studijų laikų Vytauto Didžiojo universitete, kunigas Stasys Yla buvo vienas iš tų, kurie suprato Maceiną kaip žmogų. Vienmečiai, panašių siekių, abu didžiai talentingi ir įžvalgūs rašytojai, jiedu palaikė artimą ryšį per visą tremties laiką, nors tą tremtį išgyveno skirtinguose kraštuose. Maceina dažnai savo draugui duodavo peržiūrėti ruošiamus rankraščius, nors ne visada būdavo patenkintas jo pastabomis. Svarbiausia, kunigas Yla buvo stipri atnaujinimo Maceinos gyvenimo vingiuose bei krizėse. Rašydamas jau į savo gyvenimo pabaigą, kunigas Yla viename eilėraštyje išreiškia savąjį ilgą prarastą tėvynės ir galbūt kalba už draugą, naudodamas daugiskaitą:

MOŽĖS KLAUSIMAI

Kas būtų klausęs,
kaip ilgai
keliausime tyrais?

Kas būtų sakęs,
jog negrįšime atgal?

Kas būtų jautęs,
kad numirsim
už ribų
žadėtos žemės?

Maceina pragyveno savo draugą ketveriais metais. Paskutinį gyvenimo laikotarpį, nuo 1970 metų, kai išėjo pensijon, iki mirties 1987 metais, pašventė mąstymui ir rašymui, pats save apibūdindamas „atsiskyrieliu“.

Savo eilėraščiuose Maceina atskleidžia savo širdies panoramą. Pirmoji jo meilė ir buvusi literatūra, kurią norėjo studijuoti, bet pasuko kita linkme, profesorius Šalkauskis įtaigaujami. Ypač įdomus antrasis Maceinos eilų rinkinys, išleistas 1980 metais, *Ir niekad ne namo*. Čia jis parodo labiau melancholišką savo asmenybės pusę. Nesunku įžvelgti jo giedros, optimistiškos asmenybės šėšėlius, kuriuos išryškino tremtis, netektis, vienvietė, skausmas. Čia nuskamba bėnamiškumo išgyvenimas, dvasinio bei fizinio trapumo patirtis, nerimas ir ilgesys aną, jau nebesugrąžinamų dienų po tėvynės dangumi. Maceina-filosofas

(Nukelta į 3 psl.)

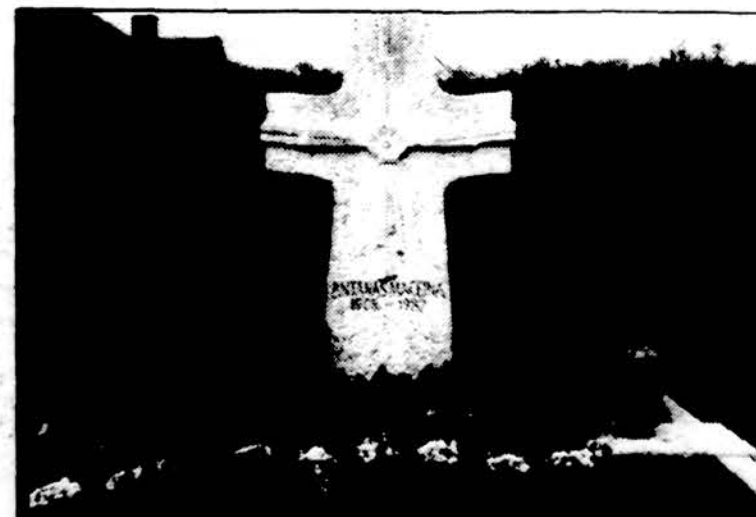

Prie Starnberg'o ežero, Seeshaupt'o ateitininkų stovyklos metu Vokietijoje: (iš kairės) Antanas Maceina, Zenonas Ivinskis, Alina Grininė ir Jonas Grinius.

Vytauto Maželio nuotrauka

Po laidojimų prie profesorius Antano Maceino kapo.

Antano Maceinos kapas ir paminklas Brebersdorf'o kaimelyje, netoli Schweinfurt'o, Vokietijoje.

Antanas Maceina: asmuo ir darbai

(Atkelta iš 2 psl.)

žvelgia į vis naujai atsiveriančius būties horizontus, Maceina-poetas žvelgia į žemės dulkėse numintus savo pėdsakus, į savo paties širdį, patyrusią Dievo artumos blykstelėjimus ir tamsią, slėgiančią nežinios naktį. Ir tai jį mums daro artimu bei žmogiškai suprantamu. Pavyzdžiui, eilėraštyje „Atsiskyrėlis“, jis su švelnia ironija nupiešia savo paties portretą:

*Namelis mano be langų, be durų.
Visiems čia vėjams švilpauti valia.
Šiaudų stogelis neseniai
prakiuro.
Ar vėjas, ar lietus — vis ta pati dalia.*

*Pasižiūrėt manęs ateina žmonės.
Žvėryno niekur čia arti nėra.
Kodėl man nepabūti jiems
beždžione?
Beždžionele prijuokinta, gera?*

*Ir priguži šventovė mano narvo.
Pro jo virbus stebėt visiems valia.
Nakties lietaus lašai dar tebevarva.
Šventovėj ar narve — vis ta pati dalia.*

Simbolis simbolių kūrėjui

Išskirtinis Maceinos talentas — atrasti tinkamą, imponuojantį simbolių savo idėjas išreikšti, jas sukonkretinti, kad galėtų stipriau įtaigauti klausytojo mintį bei vaizduotę. Taigi norisi ir jam patiam rasti tinkamą simbolių. O peršasi kaip tik tas, kuris aidų jo draugo kunigo Stasio Ylos eilėraštyje: Maceina — mūsų tautos Mozė. Giliai tikintis ir giliai žmogiškas, jaunystėje degė deges uolumu vesti tautą naujais keliais, atgaivinti jos dvasią, ilgai ir be per savo paties patirtį tapęs vis brandesniu ir skausmo perauklėtas, jis kalba tautai jau labiau pasvertus žodžius, nežinodamas, ar jie bus supraciti, ar bus priimti.

Dailininkė ir poetė Edita Nazaraite prie naujo savo paveikalo Corcoran School of Art, Washington, D.C. šiais metais.

It Mozė, buvojęs kalno viršūnėje ir matęs nuostabių reginių, bet nusileidęs nuodėmės slėnin, suglumo, bet neapleido savo tautos nei savo pašaukimo. Klajojęs tyruose, maitinę tautą dangiška mana ir skelbęs nuostabių Dievo darbų, akimirka suabejojo ties uola. Ar pakaks Dievo galybės išsaugoti vandens šaltinį? Ir Maceina ne kartą suabejojo savo Dievo duotomis dovanomis. Perskyręs jūros bangas ir nurodęs taką į laisvę — pats liko benamis išeivis. Kitiems nurodęs kelią į Pažadėtąją žemę, pats liko svetimoje šalyje, kur palaidoti jo kaulai po vokišku įrašu antkapioje.

Antanui Maceinai ypač tinka jo paskutinėje knygoje *Ora et labora* rašyti žodžiai apie viltį, nes jis ir buvęs vilties pranašas:

„Viltis yra susieta su žmogiškosios būtybės buvimu laike.“

Pergyvendamas laiką, o tuo pačiu ir savo buvimą kaip einantį iš ateities į praeitį, žmogus visados *laukia*. Vis dėlto šį laukimą reikia suprasti ne kaip paprastą laiko slinkimą, kurio turinui esame abejingi, bet kaip tokią laiko slinktį, kurios turinys mums yra itin svarbus ir vertingas... Tik tada, kai ateities artėjimas liečia mus pačius ir kai šio artėjimo laukiame kaip vertybės, tik tada jo laukiame su viltimi, kad ateis ne tik pats laikas, bet kad jis ateis nešinas ta vertybe, kuri mums rūpi“ (p. 147).

Nesulaukus jam patiam Lietuvos laisvėjimo nei jos atgimimo, Maceinos asmeninė vilties kelionė baigėsi prieš pat aušrą. Tikimės, jog dabar, visa regėdamas iš anapus, jis mato pilną savo ir savo tautos kelionės prasmę bei tikslą.

Edita Nazaraite

*Į Didžiosios Mėnesienos tarpeklių
dvi baltos vilkės
mane lydi
violetinius kalnus su aukso pakraščiais
užsklendžia tyla —
sidabrinė ir permatoma
kaip dvi baltos
mane lydinčios vilkės
šviesa:
griaučių madona bepienė
smėlio gelmėje miega
driežas žalvarinis
smėlio jūrą apjuosęs
dviem baltom vilkėm
įkandin žvelgia
hipnotizuojančiom akim
juoda neršto spalva
gimdo visa kas gyva
balti mirties kaulai
šoka gedulo šokį
dvi baltos vilkės
tarpekliu bėga
rodo kelią
veda lydi
lyti patį buvimą:
raudoną kaktuso žiedą
perdurtam danguje*

*rūdėsiai ant skardinio stogo
lašai lietaus ir terpentino —
tapybos pamoka
snaudžia modelis
o debesų keliuose
prezidento lėktuvai dūzgauja
rusvi sanginos miteliai byra
rankai vedžiojant
kažkieno snaudžiančio kontūrus*

*virtinėm į kalvas lipa
it žaisliukai
angliški Džordžtauno namai
su juodom langinėm
ir margaspalvėm gelėm po langais
raudonos plytos koketuojia
su baltais langų rėmų kryžiais
ir geras šampūnais ištrinkti šuniukai
tursena užrietę uodegytes
šiandien tavęs čia nesutiksiu:
gelstantys lapai prabėga
smagiai čiauškedami su vėju
kelis auksinius lapus
žvilgantis mercedesas suvažinėja
nesutiksiu tavęs čia šiandien:
jau ant kalno
mano autobusas išnyra*

*girtas kelias
siūbuoja tarp kalvų
pilnas kelias sutraiškytų voverių
šalikelėse įnirtę ekskavatoriai
rausia žemę gremžia žolę
girtas kelias
traiškytom voverėm nuklotas
šiandien žuvo karinio lėktuvo pilotas
ir našlė prie ištaikingo židinio
duoda interviu
vietinei televizijai
našlė vilki
voverių kailinėliais
našlė parduos namą
su žydru baseinu
kasnakt ten mėnulis maudysis
su nuogom žvaigždėm
šiltame voverių kraujyje*

*rūdžių lietus lyja
virš fabrikų ir parkų
nugaišusių žuvų upės
srūva tarp sukrešėjusio
kraujo krantų
Irokėzų šamanai
ligi mėlyno įniršio
muša būgnus ir šaukiasi
Lokio dvasios
ereliai nesuka lizdų ant dangoraižių
pusryčiams užsipilam
naftos taukų ant sprangios košės
jūrų kriauklės pilnos mazuto ir plastmasės
liepžiedžių medus teka
nukirstais kamienais
Šiaurės pašvaistė virš dykumų švyti
pajuodusi saulė
nemigos nukamuota
laukia stebuklo*

*porcelianinių obuolių duženos žiba
ant mano supjaustytų delnų
basomis per vinis einu
link tavęs
nešdama sudužusius obuolius
kaip maištaujanti deivė
palikusi laivus auksinėmis buremis
triukšminguose uostuose
einu tavęs linkui
be naštos
be vilties*

*suledejusiomis mintimis
tavo lūpas liečiu
suakmenėjusiomis mintimis
glaudžiuosi
kaip tirptantis sniegas
ant visatos
blakstienų
net ir mirtyje
mylėdama*

*dygus kaip kaktusai
vasaros karštis
sėdėdama ant namo stogo ir laikydama rankoje teptuką
(ne, aš netapiu,
tik dažiau namą)
įsižiūrėjau į purius baltus debesis
į taip užsispyrusiai mėlyną dangų
į vasarą šnarantį tarp vešlių Virdžinijos lapuočių
įsiklausiau į birželio tylą
įsisiurbiau lūpomis į vasaros karštį
ir man pasirodė, jog iš tiesų tave pabučiavau
o paskui svaigau svaigau
iki pulsas pasiekė kritinę ribą
akyse tyvuliavo tik šviesa
tiršta ir gliuti kaip sojos gerimas
basomisėjau pačiu pašėlusiai įkaitusio stogo kraštu
atsargiai braukdama teptuku dažus ant šiurkštaus medžio
ir pasirodė man vėl
kad vasara tokia neaprepiamai didžiulė
begalybė šviesos
ir šviesaus skausmo joje
pro atvirus namo langus
liejosi Mahlerio muzika*

Vytautas Augustinas

Sėjėjas

Šių metų vasarą Vilniuje, Lietuvos valstybiniame muziejuje vyko žymaus mūsų fotografo Vytauto Augustino darbų paroda, pavadinta „Fotografavau Lietuvą“ (plačiau apie parodą ir fotomenininką 4-ame puslapyje).

Jis fotografavo Lietuvą

ALGIMANTAS ANTANAS
NAUJOKAITIS

Šių metų vasarą beveik du mėnesius, iki rugsėjo 24 dienos, Vilniuje, Lietuvos valstybiniam muziejuje veikė išeivio, iš Jungtinių Amerikos Valstijų grįžusio ir Lietuvos sostinėje apsigyvenusio anų, prieškarinių laikų Lietuvos fotografo Vytauto Augustino darbų paroda, pavadinta „Fotografavau Lietuvą“. Parodos atidarymas sutapo su Vytauto Augustino 85 metų sukaktuvėmis.

Senesnės kartos tautiečiai, be abejo, prisimena to metų žurnaluose, laikraščiuose, kituose leidiniuose dėtas Vytauto Augustino nuotraukas: Kauno, iš lenkų atgauto Vilniaus, kitų miestų ir miestelių bei kaimų vaizdus, Nepriklausomos Lietuvos karių, jų paradas, pratybas. Tad į parodos atidarymą atėjo gausus būrys lankytojų. Vytauto Augustino bendraamžis Stasys Nargėla, kartu su juo augęs Aukštaitijoje, nedideliame Leliūnų miestelyje, sveikindamas jubiliatą, pasakė, kad Augustinas tais laikais savo fotografijomis garsino Lietuvos vardą, buvo vienas iš pirmųjų lietuvių fotografų, pelniusiu aukštus įvertinimus tarptautinėse parodose.

O Fotografų draugijos sekretorius Stasys Žvirgzdas, žinomas meninės fotografijos meistras Antanas Sutkus ir kiti pripažino, kad iš Augustino mokėsi ne viena Lietuvos fotografų karta. Jis vienas iš tų, kurie 1933 metais Kaune kūrė tuometinę „Fotografijos megejų draugiją“. Vytauto Augustino se-

Vytautas Augustinas Vilniuje, Vytenio gatvėje, prie namo, kuriame jis dabar gyvena.

Algimanto Žitūno nuotrauka

suo Ona pasidalino prisiminimais, kaip anais, senais laikais jos brolis fotografuodavo. Ji ir kiti kalbėtojai sakė, kad iš gimties budamas santūrus, tautpydamas brangias foto medžiagas, mygtuką jis paspausdavo retai, bet taikliai. Padarydavo po vieną kiekvieno vaizdo kadra, išlaikdamas palankiausio momento — ar tai būtų gamtovaizdis, ar bandą ganantis piemenukas, ar Nemuną praplau-

kiantis garlaivis, ar karinis paradas.

O žinoma senosios kartos etnologijos profesorė Angele Vyšniauskaitė pabrėžė, kad etnologijos mokslas ir dabar neapsieina be Augustino fotografijų. Apie Augustino kelią į fotografavimo aukštumas, apie jo darbų reikšmę kalbėjo Nacionalinės bibliotekos direktorė Birutė Kulnytė bei šios parodos ir jos katalogo rengėja Margarita Matulytė.

Iš prelegentų ir paties jubiliatų kalbų, pagaliau iš didelės ir turtingos parodos apžiūrėjimo, paties Vytauto Augustino paaiškinimų ir komentarų, apsiostojus prie eksponuojamų nuotraukų, išryškėjo autoriaus meistriškumo paslaptys. Pasak parodos kuratorės Margaritos Matulytės, Augustino fotografijos atspindi to laikotarpio gražios, karų ir okupacijų dar nenumokotos Lietuvos vaizdus ir dvasią. Gražios Kauno, Vilniaus panoramos, gatvės, įdomesnės, reikšmingesnės pastatai, Aukštaitijos, Suvalkijos slėnių ir kalvų peizažai, senosios sodybos, upės, ežerai, Lietuvos laukai ir medžiai... Čia pat pasitempti šauliai, jaunatitvų veidai, skautų rikiuotės, tautiniai rūbai pasipuošusios merginos, šokėjos, šventės ir paraduose dalyvaujantis prezidentas Antanas Smetona.

— Augustino nuotraukų išpuodingumą, fotojuostose užfiksuotų vaizdų lyrumą, idiliškumą, grožį lemė jo ypatingas matymas, pastabumas, įgimtas šviesos ir kompozicijos pajautimas, pagaliau gili meilė gimtajam kraštui, — aiškino parodos lankytojams miela ir nuoširdi muziejaus darbuotoja, Augustino nuotraukų tyrinėtoja ir saugotoja Margarita Matulytė. — Augustinas fotografavo Lietuvą — kitų šalių vaizdai jam nebuvo įdomūs, svetimi.

Tiesa, parodoje ir kataloge yra fotografijų, kurios turėtų būti ypač įdomios lietuviams išeiviams. Štai fotografija, padaryta kažkuriame pasienio kaime 1944 metų vasarą, nuo artėjančių sovietinių okupantų traukiantis į Vakarus. Nuotrauka pavadinta „Paskutiniai pietūs Lietuvoje“. Sodybos kaime, prie paprasto lentinio stalo greta Augustino pietauja advokatas Juozas Stonaitis su šeima, kiti pabėgėliai. Greta — kita nuotrauka: į vežimą pasikinkęs arklukas. Rytprūsių vieškelioje su menka manta į Vokietijos gi-

lumą važiuoja tas pats advokatas Stonaitis su žmona. Kitose nuotraukose — vaizdai iš lietuvių pabėgėlių telkinių Vokietijoje pirmaisiais mėnesiais po karo.

Taip pat nufotografuota tuomet Berlyne ėjusio leidinio *Lietuviai* redakcijos žmonės — redaktorius Pranas Daunoras su bendradarbiais, kitoje — to paties leidinio bendradarbis, Vilniaus teatro direktorius Vytautas Alantas, žurnalo *Savaitė* leidejas ir redaktorius Kazys Obolėnas. Užfiksuotas ir pirmasis Vasario 16-osios dienos minėjimas Vokietijoje, Fischbeck'o „išvietintų asmenų“ stovykloje. Augustinas tuomet fotografavo, jausdamas pareigą palikti istorijai fotodokumentus iš lietuvių gyvenimo Vokietijos pabėgėlių stovyklose.

1949 metais išvykęs į JAV, pradėjo verstis siuvimu New York'e, vėliau įsidarbino fotografijų laboratorijoje, bet Amerikos vaizdų jau nefotografavo. Išėjęs į pensiją, persikėlė gyventi į Floridą, o iš ten pernai grįžo į Lietuvą. Vilniuje apsigyveno pas gimines jaukiame, jo paties tapytais paveikslais papuoštame bute. Kai ne kartą pas jį lankiausi Vytautas Augustinas rodė New York'e 1951 metais išleista jo darytų nuotraukų albumą *Our Country Lithuania*, du vėliau ten pat „Ateities“ leidyklos išleista antrąjį albumą *Lithuania*. Vytauto Augustino fotografijomis iliustruota Boston'e išleista *Lietuvių Enciklopedija*, Broniaus Kvickio *Mūsų Lietuva*, kiti išeivijos leidiniai.

Detroit'e, Tautybų pastate Augustinas įrengė lietuvių kambarį su fotomontażais ir tautiniais simboliais. JAV Kongreso bibliotekai jis padovanojo albumus su Lietuvos vaizdais ir istoriniais įvykių dokumentaciją.

Beje, 1937 metais tarptautinėje Paryžiaus technikos ir meno parodoje, o 1949 metais tarptautinėje parodoje New York'e išstatytos jo nuotraukos, tarp jų „Suvalkietės“, pelnė aukso medalį ir pripažinimą. Visa tai atspindėjo ir dabartinėje Lietuvos nacionaliniame muziejuje veikusioje parodoje.

Įdomi istorija apie tai, kaip per karo negandas ir pavojaus, priverstinio pabėgimo metus Vytautas Augustinas išsaugojo tas kažkada darytas nuotraukas ir negatyvus. Pirmosios sovietinės okupacijos patyres NKVD persekiojimus, frontui artėjant, į medinį lagaminėlį susikrovęs apie 5.000 negatyvų, jis pasitraukė į Vakarus. Pasitraukė tam, kad grįžtų ir ištėvynę juos parvežtų. Neėmė ir nesaugojo kitų daiktų.

Svarbiausias jo tikslas buvo išvežti, išsaugoti tuos Lietuvai brangius vaizdus. Kai atsidūrė bombarduojamame Berlyne, pats jame paliko, rizikuodamas

Vytautas Augustinas

Sodžiaus moterys

gyvybę, bet lagaminėlį su negatyvais perdavė Švedijos karo attache, kad juos išgabentų į saugią vietą Stockholm'e, o pasikui perduotų saugoti Austrijoje tuomet apsiostojusiai lietuvių bendruomenei.

Deja, karo ir pokario keliuose visų negatyvų išsaugoti nepavyko. Į Lietuvą jis parvežė, ir be jokio atlyginimo, be jokios naudos sau — visus išlikusius 2.492 negatyvus. Vytautas Augustinas juos padovanojo Lietuvai, jos nacionaliniam muziejui. Dabar jo negatyvai, nuotraukos šiame muziejuje patikimai saugomi ir naudojami ne vien parodomis, bet ir leidiniams.

Kai man teko rengti naują *Semėniškių idilių* knygą, jos autorius Jonas Mekas jai iliustruoti patarė naudoti ne kurio kito, bet būtent Vytauto Augustino nuotraukas. Jonas Mekas man rašė, kad anais senais laikais

Augustinas daug fotografavo kaimą ir kaimo darbus, o tai knygai kaip tik reikėjo realistiškų, kaimietiškių foto iliustracijų. Netrukus, rudenio, „Baltų lankų“ leidykla išleis naujausią *Semėniškių idilių* laidą, iliustruotą Vytauto Augustino nuotraukomis.

— Man miela ir džiugu, kad mano bėliu, garsaus kino menininko ir poeto Jono Mekos knyga bus iliustruota mano kažkada darytomis nuotraukomis, — kalbėjo man Vytautas Augustinas, *Semėniškių idilių* dar pridėdamas retą, net Nacionalinio muziejaus fonduose nesantį, įdomią, daug pasaulio šalių apkeliausia nuotrauką „Kaimo kalvėje“.

... Kai parodos atidarymo dieną Vytautas Augustinas visus pakvietė prie gražaus, skoningo nuotraukas. Jonas Mekas man rašė, kad anais senais laikais

giminės. O Vytautą Augustiną pasodino į Nacionaliniame muziejuje saugomą garbingą Signatarų kėdę, kurioje sėdėdamas Jonas Basanavičius kartu su Antanu Smetona ir kitais garbingais Lietuvos vyrais 1918 metais vasario 16 dieną pasirašė Lietuvos nepriklausomybės aktą.

Fotografą pakvietė gimines nusifotografuoti greta Signatarų kėdėje sėdinčio Vytauto Augustino. Susirinko didelis jo giminių būrys — jų priskaičiavau per dvidešimt. Visi myli ir gerbia senelį Vytautą Augustiną, o jis — savo giminaičius. Bet turbūt labiausiai — savo tėvynę Lietuvą, į kurią jis grįžo ir kuriai išsaugojo bei padovanojo per karo negandas išsaugotą brangiausią turtą — anos šviesios, okupacijų nesugadintą, nenuniokotą Lietuvos ir jos žmonių atvaizdus.

Juozės Augaitytės karjeros kelionė (4)

JONAS P. LENKTAITIS

Tėsinys iš praėjusio
šeštadienio)

Vienos rolės
siekimo kelias

Antrajam teatro veiklos dešimtmečiui įpusėjus, pasikeitė teatro direktoriai. Ligi tol laikinai ėjęs direktoriaus pareigas švietimo ministerijos referentas Vaclovas Kasakaitis pakeitė muziką Viktoras Žadeikis. Dėl to persitvarkė ir teatro meno va-

dovybė. L. Hofmekleriai buvo pavesta diriguoti „Fausto“ operą. Opera buvo pastatyta dirigento Mykolo Bukšos 1922 metais kovo 16 dieną. Priklausė gausiai lankomų operų grupei ir buvo statoma kiekvieną sezoną dviem formom. Su vadinamu „Valpurgijos naktis“ baletu ir be jo.

Dar Italijoje esant, mokytojai, susipažinę su Juzytės balso medžiaga, patarė studijuoti Margaritos partiją. Grįžus į Lietuvą, atsirado proga privačiai pasirengti ir rolės vaidybai pasirengusių T. Pavlovski. Dabar buvo gera proga išeiti į sceną, diriguojant jai palankiam dirigentui. Tačiau dainuoti spektaklyje neuzteko būti įrašyti ir rolė dainuojančių solisčių sąrašą. Dirigentas privalejo atsivėlgti į vyresniškumą, į teatrą priėmimo pirmenybių eilę, veikiančias privilegijas ir gausų skaicijų tą rolę dainuojančių solisčių. Amžiumi tarp vyriausios Margaritos ir Juzytės buvo 16 metų skirtumas. Tarpe buvo kitų keturios, paliekant jai šeštą vietą eilėje. Už jos buvo dar trys jaunesnės kolegės. Taigi devynios „Margaritos“, pasirengusios, eilėje išsirikiavusios, laukdavo progos dainuoti „Fausto“ spektaklyje. Kai kurios turėjo geras pažintis aukštesniųjų kategorijų valdininkų tarpe ir tas pažintis panaudodavo paveikti teatro vadovybę. Privilegijuotosios galėjo pasirinkti operų roles ir laiką, kada joms bus patogu dainuoti. Čia dirigentas

Juozė Augaitytė Luizos rolėje operoje „Pikų dama“, nulėmusioje tolimesnį solistės pasisekimą.

nedaug ką galėjo pakeisti. Po kiek laiko, Hofmekleriai ir Pavlovskiai nuolat primenant, teatro vadovybė leido Juzytei tą rolę dainuoti.

Kompozitorius Charles Gounod, pats muzikos karjerą pradėjęs dainininku, per visą operą Margaritai skyręs dainuoti lyrinės, meilės žadinančias ar meilės arijas, tačiau operą baigiančioje arijoje „Angelai, gelbėkit mane...“ leido solistei parodyti ne tik turimą balso jėgą aukštųjų gaidų tesitūroje, bet ir išvystyti balse glaudinčias spalvas, kuriose aidu forma progresyviai penkis kartus balsą keliant vienu diazu, virsta tylia atskira, antrąja melodija, lygiagrečiai einancia su pagrindine. Ne visoms solistėms pasiseka šią kompozitoriaus „paslaptį“ atidengti. Hofmekleris, Pavlovskis ir P. Oleka buvo sužavėti Juzytės dainavimu.

(Tėsinys ateinantį šeštadienį)

Lietuvos prezidentas Antanas Smetona per policijos parodą Kaune 1936 metais — Vytauto Augustino nuotrauka.

Vytautas Augustinas. Lietuvos kariai 1936 metais Kaune.

Vytautas Augustinas

Piemenukas